

TAKO JE V KRAJEVNI SKUPNOSTI ZADOBROVA-SNEBERJE

Krajevna skupnost Zadobrova - Sneberje leži severovzhodno od centra Most in obsega naselje Sneberje, Spodnja in Zgornja Zadobrova ter del Novega Polja. V teh naseljih živi približno 3.000 občanov. Po socialni strukturi sodi KS med delavsko-kmečko področje, ki skorajda nima industrije. Ljudje hodijo na delo v Ljubljano, na Vevče in v Zalog.

V zadnjih letih se je to močno razširila individualna stanovanjska gradnja, veliki so premiki na področju družbenopolitičnega, kulturnega, športno-rekreacijskega

in turističnega življenja. Goskino-rekreativni center v Zajčji dobri privablja čedalje več obiskovalcev, ki se znova vračajo v ta turistični kraj.

Da bi dobili popolnejšo predstavo o delu, življenju in utripu krajevne skupnosti, družbenopolitičnih organizacij in organiziranih sil v krajevni skupnosti, smo zaprosili za pogovor predsednika krajevne konference Socialistične zveze Toneta PODOBNIKA.

„Tovariš predsednik, v uvodu smo na kratko predstavili vašo krajevno skupnost, sprašujemo pa, s katerimi vprašanji se trenutno ukvarjate in kako jih mislite reševati?“

Na konferenci SZDL Zadobrova - Sneberje smo opredelili vprašanje, za katera sodimo, da so najpomembnejša. Nadaljevali bomo z vprašanjem delegatskih odnosov, v vseh sredinah družbenega dela. Ustanovili bomo tri soseske odbore Socialistične zveze, in sicer v Novem Polju, Zadobrovi in Sneberju. Tako bomo vključili v delo SZDL vse krajevne in jim omogočili neposredne možnosti za reševanje problemov, ki jih težijo. Ob delu ugotavljamo, da so naši krajevni premalo seznanjeni o dogodkih v krajevni skupnosti, občini in širši družbeni skupnosti. Zato bomo začeli izdajati INFORMACIJE, ki bodo to vrzel odpravile.

„V razgovoru ste opredelili tudi nekaj pomembnih vprašanj, ki jih brez zunanje pomoči ne boste mogli rešiti. V kakšni obliki pričakujete sodelovanje ali pomoč od občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij?“

Na ravni občine bi morali začeti s poglobljenim usposabljanjem vseh delegatov. Pripraviti bi morali oblike usposabljanja za delegate iz krajevnih skupnosti in delovnih organizacij.

Delegati za samoupravne interesne skupnosti so prepuščeni sami sebi. Posledice se kažejo v nesklepčnih sejah delegacij pa tudi skupščin SIS na ravni občine. Ob tem bi se morali resno zamisliti. Želeli bi tudi več koordinacije pri sklicevanju posameznih sej skupščin SIS in pravočasno gradivo, ki bi moralo biti kratko in razumljivo.

V delegatski tribuni Naše skupnosti bi morali objavljati tudi gradiva za seje samoupravnih interesnih skupnosti. Hkrati pa bi omenjena tribuna morala prinašati več prispevkov iz dela in življenja krajevni skupnosti.

Pomoč bomo potrebovali tudi ob razpravah o osamosvojitvi oziroma priključitvi Novega Polja. Tega pomembnega vprašanja prav gotovo ne bomo mogli rešiti sami.

IVAN KUCHAR

daje sodelovanje je bilo sila uspešno npr. ob uvedbi avtobusne proge št. 12 in organiziranju prvomajskega shoda v Zajčji dobri. Zlasti bomo morali sodelovati pri nadaljnji izgradnji športno-rekreativnega in turističnega centra v Zajčji dobri.

„Omenili ste sodelovanje s sosednimi krajevnimi skupnostmi in konferencami SZDL. V zadnjem času čestokrat slišimo, da obstajajo težnje po osamosvojitvi Novega Polja kot samostojne krajevne skupnosti z vsem družbenopolitičnim mehanizmom. Ali nam lahko poveste kaj več o tem?“

Novo Polje leži med dvema KS. Po številu občanov pripada večji del KS Polje, po obsegu teritorija pa KS Zadobrova - Sneberje. Da bi rešili vprašanje, ki je prisotno od časov, ko je bila katastrska delitev na občine, smo imeli že več sestankov s predsedniki Polja in občinske skupščine. Na sestankih sta bili vedno prisotni dve stališči. Eni so zagovarjali samostojno krajevno skupnost, drugi pa priključitev k KS Zadobrova - Sneberje. Zlasti drugi so svoje stališče argumentirali z naslednjim:

Z izgradnjo nove šole v Novem Polju se bo razširil šolski okoliš tudi na Zadobrovo - Sneberje; nekatere družbenopolitične organizacije (ZSMS, ZRVS in gasilsko društvo) že združujejo svoje članstvo iz Novega Polja, z gradnjo novega vrta pri novi šoli se bodo vanj usmerjali tudi predšolski otroci. O tem vprašanju smo večkrat govorili na zboru delegatov KS, na predsedstvu SZDL in drugih družbenopolitičnih organizacijah. Povsod smo si bili edini, da je skrajni čas za rešitev tega vprašanja na zborih občanov s prizadetega območja. Sam menim, da tega vprašanja ne kaže zaostrovati in zbijati nestrpnosti med krajevni Novega Polja. Ko se bomo odločili, bomo morali ovreči interese nekaterih posameznikov, ki želijo razvrednotiti prizadevanja za samoupravno rešitev tega vprašanja.

„V razgovoru ste opredelili tudi nekaj pomembnih vprašanj, ki jih brez zunanje pomoči ne boste mogli rešiti. V kakšni obliki pričakujete sodelovanje ali pomoč od občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij?“

Na ravni občine bi morali začeti s poglobljenim usposabljanjem vseh delegatov. Pripraviti bi morali oblike usposabljanja za delegate iz krajevni skupnosti in delovnih organizacij.

Delegati za samoupravne interesne skupnosti so prepuščeni sami sebi. Posledice se kažejo v nesklepčnih sejah delegacij pa tudi skupščin SIS na ravni občine. Ob tem bi se morali resno zamisliti. Želeli bi tudi več koordinacije pri sklicevanju posameznih sej skupščin SIS in pravočasno gradivo, ki bi moralo biti kratko in razumljivo.

V delegatski tribuni Naše skupnosti bi morali objavljati tudi gradiva za seje samoupravnih interesnih skupnosti. Hkrati pa bi omenjena tribuna morala prinašati več prispevkov iz dela in življenja krajevni skupnosti.

Pomoč bomo potrebovali tudi ob razpravah o osamosvojitvi oziroma priključitvi Novega Polja. Tega pomembnega vprašanja prav gotovo ne bomo mogli rešiti sami.

Zgodilo se je pred 33 leti

ko so 3. maja 1942. leta v Dimnikovem hribu nad Sostrem odklenili okupatorjevi strelji, pod katerimi sta omahnila moj brat Florjan Žagar in Božo Tomažič iz Novih Jarš. Oba so ušli Italijani na poti v partizane.

Florjanov rojstni kraj je bila vas Adergas - Velesovo pri Kranju. Leta 1924 smo se preselili v Ljubljano in od takrat smo živeli v Zelenu jami. Lepo smo se razumeli v družini, v kateri smo bili trije bratje, sestra in mati. Oče nam je umrl v Ameriki, kamor je odšel za boljšim kosom kruha. Florjan se je izučil krojaške obrti. Bil je zelo delaven, mirne narave, rad je imel petje, nadvse pa planine, kamor je pogosto zahajal.

Ko smo njegovi domači prve dni po osvoboditvi obiskali kraj, kjer je bil ustreljen, so nam prijazni domačini pokazali celo drevesa, h katerima sta bila s Tomažičem privezana pred streljanjem. Neznana roka je z drobnim kamenjem obložila širši krog okoli debla, vanj pa masnila cvetje. Pri Tomažičem so to bile nizke vrtnice, pri Florjanovem pa gozdna flora. Kakšno naključje, sem razmišljal, kot da je tudi ta oseba vedela, kako je ljubil planine in življenje, ki jih obdaja.

Tamkajšnja organizacija zveze združenih borcev je poskrbela, da je bil pozneje v bližini tega kraja postavljen spomenik vsem štirim žrtvam, ki so bile ustreljene v tem gozdu: Francu Čaljiču iz Dobrunj, Jožetu Vidicu iz Sostrega, Florjanu Žagarju in Božu Tomažiču.

Florjan je bil že pred vojno aktiven sodelavec v naprednih sindikalnih organizacijah. Iz teh časov se ga spominja njegov sodelavec Milan Šter, takrat krojač, sedaj direktor Veletekstilna TOZD Modna konfekcija. Bila sta dlje časa skupaj v vodstvu sindikata oblačilnih delavcev v Ljubljani. Šter kot predsednik, Florjan pa kot tajnik. Ta sindikalna organizacija, ki je bila vključena v URJS, je imela do 140 članov krojačev, organizacijsko pa je zajemala območje od Sentvidca do Zaloga.

Med letoma 1939 in 1940 je oblast to sindikalno organizacijo ukinila. Milan Šter se spominja, da so kljub prepovedi organizirali dva uspešna ilegalna štrajka pod geslom „za boljše delovne pogoje“. Eden od njih je trajal kar 14 dni s prekinitvijo dela.

Namesto ukinjenega sindikata so nato krojači ustanovili organizacijo Pomočniški zbor z isto politično usmeritvijo. Tudi tej organizaciji je predsedoval Milan Šter, Florjan pa je vodil tajniške posle. Šter se spominja, kako je bil Florjan vesten pri delu. Doma je prepisoval zapisnike, pisal vabila in jih s kolesom raznašal članom. Med sodelavci je bil zelo priljubljen, tovariški in globoko čuteč do vsakogar. Ko se je pričela vojna in z njo okupacija, se je Florjan takoj pridružil organizatorjem upora. Med krojači so ustanovili več odborov OF. Zanje je pridobil pristaše, saj jih je kot sindikalni delavec med krojači dobro poznal. Potrebe so narekovala, da so se najprej lotili priprav za organizirano izdelovanje vojaških oblačil, nahrbtnikov, torbic in druge, za našo hitro naraščajočo partizansko vojsko prepotrebne opreme. Ta organizacija je potrebovala zanesljivo intendantsko organizacijo, v katero je bil vključen tudi Florjan. Vodil je krojač Drago Poljanšek-Marško, ki je v Sadini vasi organiziral tudi krojaško delavnico. Tudi pri Florjanu so se ob večerih zbiral njegovi znanci iz delavnice in šivali pozno v noč, celo ob nedeljah. Prinašali pa so mu tudi izdelana oblačila, katera je Florjan odpošiljal naprej, pa zbrane denarne prispevke in drugo.

Florjan je bil poleg svojega poklica nadarjen tudi za tehniko. Zaradi veselja do takega dela - ali pa iz drugih nagibov - je spomladi leta 1941 napeljal hišni telefon po vseh stanovanjih, v svojo sobo pa tudi stikalno napravo, ki ga je opozarjala, da so se odprla vhodna vrata v njegovo podstrešno stanovanje. Na njegovi nočni omariči se je istočasno prižgala lučka. Tako je imel vedno dovolj časa, da je poskril sumljive stvari pred nevarnim obiskom. Prav ta naprava pa bi bila za vse nas skoraj usodna. 20. ali 22. aprila 1942. leta je bila že zarana zjutraj blokirana vsa Zelena jama. Bila je to že tretja noč po februarju, ko je okupator dogradil žico okoli Ljubljane. Florjan se je ob prejšnjih razcijah umikal v skrivališče, ki ga je imel ob

podstrešni sobici, tokrat pa tega ni uspel.

Odpeljali so nas vse tri: mene, Jožeta in Florjana. Potem pa so pridrveli v hišo in Florjanovo stanovanje še drugi vojaki. Iskali so moške. Ko so opazili Florjanovo signalno napravo, so zmagoslavno ugotovili, da so odkrili „radijsko oddajno postajo“. Takoj so okrog hiše postavili močno stražo, zastražili pa so tudi križišča na Poljedelski in Središki ulici, tako da ljudje niso mogli mimo naše hiše. V hiši sta ostali le moja žena in svakinja Fani z malima otrokoma. Kmalu so prišli še karabinjerji in civilna policaja. Vojakoma, ki so bili razporejeni ob hiši so pripeljali kante z bencinom ter čakali le še povelje za požig.

Nato se je pričela hišna preizkava. Omenil sem že, da smo imeli v stanovanju napeljan telefon. Ob tej žični napeljavi so vojaki pretaknili vsa stanovanja, od podstrešja do kleti. Sreča v nesreči je bila, da ob tem iskanju niso odkrili ničesar drugega. V kleti smo imeli namreč skrito razno „prevratniško“ literaturo, pod stropničcem ob vhodu v moje stanovanje, pa smo imeli skrite tri radijske aparate; enega teh je bil lastnik naš znanec, ki je odšel v partizane. Te aparate bi morali po odredbi okupatorjev oddati njim. V dvornici poleg hiše je Jože pred

ložaje“. Takoj za tem je svakinja nevarno skatlo zakopala na vrtu, naslednjega dne pa jo je Čotičeva odnesla.

Po dveh dneh skrivanja in priprav smo se vsi trije podali na pot v partizane. Aktivisti iz Zelene jame so poskrbeli vse potrebno za varen prehod čez blok, ki je bil takrat za šolo ob Šmartinski cesti. Pri Stepančevih na sedanji Kajuhovi ulici, smo se preoblekli v mitničarske uniforme, vsakega posebej pa je spremljal mimo straže Franc Jernejčič, uslužbenec na ljubljanskem magistratu. Preoblekli smo se v neki šupi za blokom. Prvi je odšel Jože in se oglasil pri Lojzetu Zajcu, mehaniku v Zgornjem Kašlju. Z njim se je najbolje poznal, saj je bil poročen z njegovo nečakinjo. Dogovorila sta se, da nas sprejme v zavetje in poskrbi za zvezo za odhod v partizane. To mu ni bilo težko, saj nismo bili prvi, ki so se skrivali pri njem, pa tudi tamkajšnje aktiviste, s katerimi je vzdrževal stalne stike, je poznal.

Tako smo se vsi trije znašli v podstrešni sobici, ob morebitni nevarnosti pa bi se lahko zatekli v „bunker“, ki je nekdanj služil za sušenje mesa. Že drugi dan proti večeru nas je obiskal Andrej Lovše, aktivist OF iz Zgornjega Kašlja, nam dal potrebna navodila in objubil, da nas čim prej popelje na pot. Povedal sem

valcev, na katere so čakali, pa ni bilo. Tako je vsak po svoje bežal, kakor je vedel in znal. Jože je skočil v narasli potok. Zavlekel se je pod rušo in korenine, ki jim je zemljo spodjedala voda. Italijani so skakali čez potok, vendar ga zaradi teme nihče ni opazil. Florjana in Tomažiča pa so na begu ujeli. Oba so odpeljali v sostrško šolo. Tako so pričeli z zasliševanjem in nečloveškim mučenjem. Hoteli so zvedeti, kdo so ostali banditi, lastniki nahrbtnikov, ki so jih pustili na kozolec in jim pobegnili. Kljub mučenju nista nikogar izdala. V nedeljo okrog 18. ure so oba odpeljali v Dimnikov hrib in ju tam ustrelili. Florjan je umrl dan pred svojim 24. rojstnim dnem.

Že naslednje jutro okoli pol šeste ure je prišel do našega doma neki moški. Potrkal je na okno in poklical svakinjo. Povedal je o Florjanovi usodi, izročil njegove pozdrave in sporočil, naj bomo vsi mirni, ker ni ničesar izdal. Na vprašanje, kdo je, je izjavil, da je bolje, če nihče ne ve za njegovo ime. Prepričana je bila, da je to delavec, ki je šel ob šestih na delo in kot aktivist prinesel Florjanovo sporočilo.

Se isto dopoldne okrog 10. ure pa se je na domu oglasil tudi Viktor Mohar iz Cilenškove ulice, uslužbenec na Žalah, sicer aktivist OF in sporočil, da so na Žale pripeljali

V nedeljo proti večeru so Žagarja in Tomažiča odpeljali v Dimnikov hrib nad Sostrem in ju tam ustrelili

dvema dnevoma zakopal dve puški, revolverje in večjo količino municije. To orožje je v začasno shrambo prinesel Zdravko Rakušček, član narodne zaščite s terena. Najbolj pa nas je skrbelo, če bodo odkrili Florjanovo pločevinasto skatlo, v kateri je hranil številne naslove in skice iz njegovega ilegalnega dela. Visela je na žici pod stropnicami, po katerih so ves dan hodili in posedali stražarji. Istočasno so zasliševali svakinjo Fani. Hoteli so zvedeti od nje, kje je bil Florjan ob prejšnjih blokadah, ker ga niso imeli v evidenci, s kom se družil in kdo prihaja k njemu. Prevajala jim je naša sosedka dr. Šteletova, ki je bila zato tudi njihova ujetnica, saj do 14. ure ni smela za pustiti naše hiše.

Medtem so nas vse tri izpustili, vendar domov nismo smeli, saj smo bili že v kasarni obveščeni, kaj se dogaja doma. Bili pa smo tudi že vsi aktivisti OF in smo razmišljali tudi o morebitnem izdajstvu. Florjanu je bilo najtežje. Čutil se je krivega, da je s svojo tehniko povzročil toliko skrbi. Zatekel se je k tovarišu Šteru in mu vse zaskrbljen povedal, kaj se je zgodilo. Bal se je, da ne bi to napravo namenoma razglasili za rejelejo postajo, saj ni zaupal v poštenje Italijanov. Takrat so namreč po vsej Ljubljani mrlično iskali radijski oddajnik OF, pa ga niso mogli najti. Poleg tega je Florjana močno skrbelo usoda tiste skatle, za katero je razen njega vedela le svakinja Fani. Takoj ko je bila zapora ulice ukinjena, je pošlal mladinko Zofko Čotičevič iz Zelene jame na opazovanje, da bi kaj zvedela. Prek vrta ji je svakinja s kretjnami sporočila, da niso našli ničesar.

Sele proti večeru so pripeljali nekoga svojega tehnika, ki je strokovno ugotovil, da ne gre za radijski oddajnik. Kljub temu so potrgali vso žično napeljavo, signalno napravo pa so odpeljali z nočno omaričo vred. Okrog sedme ure zvečer so stražarjem še pripeljali večerjo, po dvašteturi pa so zapustili svoje „po-

mu, da se spoznam na minerska dela. Zato sem bil prvi na vrsti za odhod. Po treh dneh bivanja pri Zajcu sem odšel k Lovsetu na dom, od koder sva nato krenila čez kašelski most. V gostilni Pri Franžetu so že čakali drugi tovariši. V spremstvu 3-članske patrulje smo krenili na pot. Gazilj smo smeg do kolen in 29. aprila okrog osme ure zjutraj prišli na Kremenjek. Tam sem prvič videl Staneta Rozmana. Ta dan je bila svečanost, na kateri je tovariš Stane razvil prapor IL grupe odredov, katerega smo mi prinesli s seboj. Stane Rozman je s svojim tovariškim nastopom napravil name globok in nepozaben vtis.

Florjan in Jože pa sta odšla z naslednjo skupino, ki se je zbrala v soboto 2. maja pri Premarjevih, po domače pri Krzetovih. S kašelske strani sta jih odpeljala čez Ljubljano aktivista OF Andrej Lovše in Štefan Alič iz Zgornjega Kašlja. Na Primarjevem kozolecu naj bi 11 novodošlih partizanov prenočilo in pričakalo nadaljnje zveze. Tisto noč pa so Italijani ponovno prignali v dobrunjsko občino ogromno vojakov, prečesali so dobesedno vse okoliške vasi, daleč v gozdove pa si niso upali, saj je minilo komaj mesec dni, kar so doživeli poraz na Lipoglavu, kjer so z močnim oddelkom napadli taborniške Štajarskega bataljona.

Tudi to sobotno noč z drugega na tretji maj in v nedeljo, so italijanski vojaki lovili moške po hišah, cestah in gozdovih. Večina tovarišev, ki so na Primarjevem kozolecu čakali na zvezo, je pravočasno pobegnila v gozdove. Naši so le njihove nahrbtnike, kozolec pa zažgali.

Brat Jože mi je pozneje, ko sva se našla v partizanih, pripovedoval, kako je bilo takrat. Verjetno so Italijani iznenada pridrveli v te kraje, tako da odgovorni aktivisti niso bili pravočasno obveščeni in niso mogli preprečiti prihoda novodošlih tovarišev, ki so prihajali iz raznih smeri na dogovorjeni kraj. Bila je tudi noč, pa kraj premaloznan, spremlje-

ustrejenega Florjana in Tomažiča. Ponudil je možnost, da so ga svojci videli. „Pogled nanj je bil srhljiv,“ je dejala moja sestra. Bil je ves moder in zbit od težkih udarcev, prsi pa so mu prebile številne kroglice. Moj svak je z znanjem italijanskega jezika in s pomočjo aktivistov OF na Žalah uspel, da je bil opravljen običajen pogreb in da je bil Florjan pokopan v družinsko grobnico.

Brat Jože je ležal v potoku toliko časa, da so Italijani zapustili oblegani kraj. Iz gozda se je plazec približal nekemu kozolecu, vendar se zaradi pasjega laježa ni upal do njega. Plazil se je naprej do drugega in se na njem skrival do naslednje noči.

Odlučil se je, da se vrne v Kašelj k Lojzetu Zajcu. To mu je uspelo šele tretjo noč. Bil je ves premočen, premočen, blaten in lačen. Od prehlada so mu močno otekle noge, mučil pa ga je tudi hud kašelj. Zajc mu je hitro preskrbel zdravila, ki jih je dobil pri dr. Jenku v Polju. Ob skrbi negi Zajčeve mame je počasi okreval, tako da je lahko 18. maja ponovno odšel z novo skupino na pot. Tudi tokrat je šel v spremstvu Andreja Lovšeta. V Slapah so precej številno skupino aktivisti srečno prepeljali čez Ljubljano, kjer so jih čakali drugi spremljevalci in z njimi nadaljevali pot do sprejemnega centra na Lipoglavu.

Jože je že čez dva dni doživel ognjeni krst v veliki dvodnevni bitki II. grupe odredov z Nemci na Jančah. 23. marca 1943 je padel v znani ofenzivi v Jelenovem žebu. Oba sva bila borca Gubčeve brigade. Trpljenje in umor najinega brata Florjana naju je zelo prizadelo. Spomin nanj naju je spremljal na pohodih, ob počitku, posebno pa v spopadih z okupatorjem. Umrl je kot zaveden Slovenec in komunist za našo težko priborjeno svobodo in tiste cilje, za katere se je bojeval v vrstah naprednega delavskega gibanja.

ANDREJ ŽAGAR-MAJ